

Materiał roboczy do
konsultacji na temat Profilu
absolwenta i absolwentki
szkoły ponadpodstawowej
wersja 3

**Wersja robocza przedstawiająca stan konsultacji
społecznych na dzień 05.05.2025**

Redakcja: Katarzyna Pająk-Załęska, Roksana Pierwieniecka, Maciej Pabisek

Opracowanie na podstawie Szymczak, A., Strzemieczna, E. (red.). (2025). *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*. Instytut Badań Edukacyjnych oraz konsultacji z interesariuszami.

Wersja robocza przedstawiająca stan konsultacji 05.05.2025

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych
ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa
tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

Materiał przygotowany przez Instytut Badań Edukacyjnych w ramach zadania:
Kształtowanie kompetencji – od profilu do praktyki – opracowanie „profilu absolwenta”
z uwzględnieniem założeń/koncepcji koniecznych zmian w kształceniu ogólnym,
finansowanego z dotacji celowej MEN: Działania Innowacyjne w Systemie Oświaty.

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści

Wprowadzenie	5
Profil absolwenta	5
Główne założenia prac nad profilem absolwenta	9
1. Diagnoza aktualnej sytuacji uczniów i absolwentów szkół ponadpodstawowych	11
1.1. Czego się obecnie uczy w szkołach?	12
1.1.1. Analiza podstaw programowych kształcenia ogólnego	12
1.1.2. Losy absolwentów szkół ponadpodstawowych	17
1.1.3. Umiejętności polskich uczniów z perspektywy PISA 2022	19
1.2. Prognozowane zapotrzebowanie na kompetencje	22
1.2.1. Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030	22
1.2.2. Przewidywanie zapotrzebowania na kompetencje na rynku pracy według Bilansu Kapitału Ludzkiego	24
1.2.3. Kompetencje wskazane w wybranych dokumentach europejskich	26
1.2.4. Oczekiwania wobec przyszłości – analizy OECD	29
2. Różnice między poszczególnymi typami szkół	36
3. Elementy profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej – głosy z konsultacji i prac grup roboczych	39
4. Uwagi i komentarze dotyczące postulowanych zmian w systemie edukacji wykraczające poza profil absolwenta	43
4.1. Postulaty odnoszące się do podstaw programowych	43
4.2. Rekomendacje metodyczne dla nauczycieli szkół ponadpodstawowych	44
Bibliografia	47

Szanowni Państwo,

oddajemy w Wasze ręce **trzecią** wersję materiału roboczego na temat Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej z prośbą o krytyczne spojrzenie i przekazanie nam swoich przemyśleń.

Nauczeni doświadczeniem z poprzedniego roku, zaprosiliśmy Państwa do konsultacji od pierwszej odsłony dokumentu. Będziemy pracować nad jego udoskonaleniem do 30 czerwca 2025 r. w kilku etapach:

- rozmowy w grupach roboczych (w marcu, kwietniu i maju), skutkujące opracowaniem wersji dokumentu, która trafi do szerokiego grona interesariuszy,
- publiczne konsultacje (w marcu, maju i czerwcu) pozwalające na przygotowanie dokumentu, który następnie będzie omawiany w grupach roboczych¹.

Niniejszy dokument powstał w oparciu o otwarte konsultacje prowadzone **od 14 do 29 kwietnia 2025 roku** (wersje poprzednie można znaleźć na [stronie IBE PIB](#)). Zawarliśmy w nim informacje o dotychczasowych postępach prac oraz dalszych planach dot. kształtu profilu absolwenta i składających się na niego elementów ([rozdział 3](#)).

Sam profil mamy nadzieję zaprezentować w wersji czwartej dokumentu (w przygotowaniu).

Zespół Instytutu Badań Edukacyjnych – Państwowego Instytutu Badawczego

¹ Bardziej szczegółowo przedstawiliśmy ten proces na spotkaniu otwierającym konsultacje 10 marca 2025 roku. Zapis webinaru można znaleźć pod adresem: <https://www.youtube.com/watch?v=W308NI8sQYQ>.

Wprowadzenie

W świecie, w którym żyjemy, przewartościowaniu podlegają idee, procesy, struktury – a także – priorytety i wartości wyznawane przez poszczególne jednostki, jak i zbiorowości. Takie wydarzenia ostatnich lat jak np.: pandemia, napływ uchodźców do Polski, tocząca się za naszą wschodnią granicą wojna czy zaznaczający się wpływ sztucznej inteligencji na funkcjonowanie kolejnych obszarów życia mogą budzić poczucie rozchwiania i niepewności. Człowiek coraz silniej poszukuje skutecznych narzędzi, które i pozwolą przywrócić rozchwiany porządek wartości i wskażą mu kierunek rozwoju.

Także system edukacji powinien ewoluować, dostarczając młodym ludziom narzędzi, które pozwalają im orientować w charakterze zachodzących zmian, a także wychodzić im naprzeciw lub je projektować. Podstawą do zmian w zakresie kształcenia ogólnego w szkołach ponadpodstawowych, które proponujemy, jest przygotowanie profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej. Składa się on z wartości; kompetencji fundamentalnych; wiedzy i umiejętności przedmiotowych; a także kompetencji przekrojowych oraz sprawczości.

Biorąc pod uwagę tempo i charakter zmian zachodzących w świecie, trudno wyobrazić sobie, jak będzie wyglądała przyszłość. Przygotowany profil absolwenta szkoły ponadpodstawowej, w naszym założeniu, jest dobrym punktem wyjścia do reformy polskiego systemu edukacji. Jej zaś celem jest wykształcenie takich absolwentów szkół ponadpodstawowych, którzy będą podejmować świadome i racjonalne decyzje dotyczące ich życia osobistego, zawodowego, obywatelskiego oraz będą nie tylko odnajdywać się w tak zróżnicowanym, dynamicznym i złożonym świecie, ale również kreować go w zgodzie z ogólnoludzkimi wartościami i na miarę naszych potrzeb.

● Profil absolwenta

Czym jest profil absolwenta i absolwentki? Najprościej mówiąc, profil absolwenta wskazuje obszary, na rozwoju których powinna się skupić polska szkoła. Jest to zbiór kompetencji, które chcemy rozwijać u uczniów, obszarów, w których chcemy kształtować ich wiedzę oraz wartości, w jakich chcemy ich wychowywać. Opisuując to zagadnienie można wyróżnić kilka perspektyw.

Perspektywa ogólna

Profil absolwenta i absolwentki to opis powiązanych ze sobą wymiarów, w których rozwijaniu wychowankowie i wychowanki, uczniowie i uczennice powinni być wspierani w trakcie swojej edukacji, począwszy od przedszkola przez szkołę podstawową aż do szkoły ponadpodstawowej. Przestrzenią dla realizacji tak zdefiniowanego celu polityki oświatowej powinna być zarówno działalność dydaktyczna, prowadzona w ramach poszczególnych obszarów kształcenia, jak i działalność wychowawcza oraz opiekuńcza placówek oświatowych.

Rola profilu z perspektywy polityki oświatowej

Profil jest dokumentem referencyjnym dla twórców i twórczyń polityki oświatowej, autorów i autorek podstaw programowych, dyrektorów i dyrektorek placówek oświatowych oraz nauczycieli i nauczycielek, stanowiącym punkt odniesienia do podejmowania decyzji związanych z realizacją prawa dziecka do nauki i określaniem kierunków tej polityki oraz działalności przedszkoli i szkół.

Perspektywa uczniów i rodziców

Z perspektywy wychowanków i wychowanek, uczniów i uczennic oraz ich rodziców **profil określa wymiary, w których rozwoju dzieci powinny być wspierane w trakcie swojej edukacji w przedszkolu lub szkole**. Wskazane w nim komponenty to fundament dalszego osobistego i edukacyjnego rozwoju każdego dziecka. Zadaniem placówki oświatowej jest umożliwienie wszystkim wychowankom, uczniom i uczennicom osiągnięcia w tych wymiarach celów na miarę ich możliwości, przy poszanowaniu ich praw i indywidualnych potrzeb rozwojowych.

Profil jako punkt wyjścia do umowy społecznej

Warunkiem koniecznym dla kompleksowego i adekwatnego do możliwości i potrzeb każdego dziecka rozwoju wychowanków i wychowanek, uczniów i uczennic we wskazanych kierunkach jest ścisła współpraca przedszkola lub szkoły ze środowiskiem rodzinnym i społecznością lokalną. W tym znaczeniu profil jest więc punktem wyjścia do zawarcia między wychowankami, uczniami i uczennicami, rodzicami i systemem edukacji

umowy społecznej dotyczącej tego, czego wychowankowie i wychowanki, uczniowie i uczennice oraz ich rodzice mogą oczekiwać od przedszkola lub szkoły i do czego te ostatnie się zobowiązują (Szymczak i Strzemieczna, 2024, ss. 16-17).

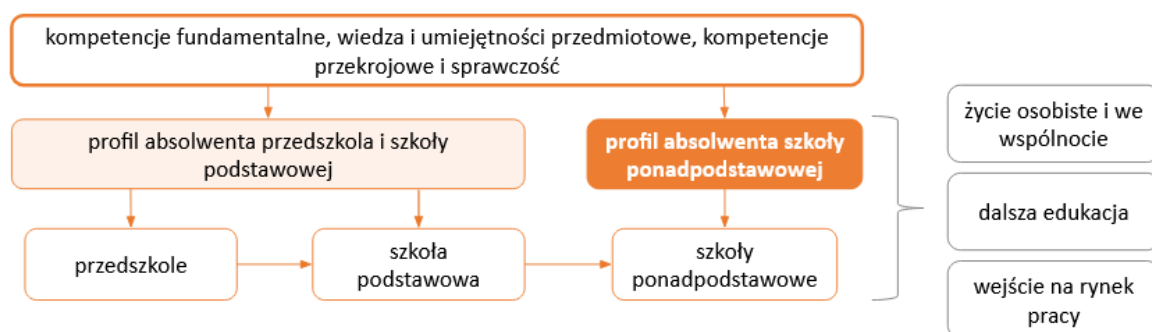
Profil jest konceptualizacją takiej edukacji, która promuje rozwój społeczności uczących się oparty na wartościach i stawia poszukiwanie sensu i celu życia człowieka w centrum edukacji. W profilu absolwentów i absolwentek przedszkoli i szkół podkreśla się godność i wartość każdej osoby zaangażowanej w proces uczenia: tak uczniów, jak i nauczycieli. Jednocześnie nie bez znaczenia jest fakt, że proces ten zachodzi nie tylko podczas lekcji, ale też w czasie przerw między lekcjami, w domu, szkole, społeczności lokalnej, dlatego opisane w profilu wymiary powinny być uniwersalne i społecznie uznane.

Co do zasady profil absolwenta i absolwentki odpowiada na pytania:

- Jakie kompetencje powinna posiadać osoba kończąca dany typ szkoły, by sprawnie działać nie tylko w aktualnej rzeczywistości, ale przede wszystkim w przyszłości?
- Jaka wiedza, umiejętności oraz postawy wspierają osiągnięcie satysfakcjonującego i dającego poczucie wpływu na rzeczywistość życia?
- W rozwijaniu jakich wartości powinni być wspierani polscy wychowankowie i uczniowie oraz polskie wychowanki i uczennice, by byli przygotowani do funkcjonowania we współczesnym i przyszłym świecie?

W zależności od etapu edukacji odpowiedzi na te pytania będą się różnić. Ponieważ jednak profile od przedszkola po ukończenie edukacji obowiązkowej są projektowane w taki sposób, aby pozwolić na zrealizowanie tych samych celów (por. rysunek 1), pojawia się też wiele podobieństw pomiędzy poszczególnymi dokumentami.

Rysunek 1. Założenia profilu absolwenta w trakcie edukacji obowiązkowej

Źródło: opracowanie własne.

Warto podkreślić, że zapisy profilu absolwenta wskazują cele (szczególnie w zakresie kompetencji fundamentalnych i przekrojowych oraz sprawczości), które powinny być realizowane w szkole poprzez podstawy programowe². W pierwszej kolejności w części ogólnej, następnie zaś – w podstawach z poszczególnych przedmiotów. Stamtąd mogą trafić do programów nauczania.

² Podstawa programowa jest aktem prawnym, który określa m.in. cele i treści nauczania, zarówno ogólne jak i szczegółowe, na zakończenie określonego etapu edukacyjnego. Na jej podstawie powstaje plan nauczania realizowany w szkole.

● **Główne założenia prac nad profilem absolwenta**

Prace nad profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej przebiegają w oparciu o kilka założeń:

- 1) Projektowany profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej ma być spójny i komplementarny z profilem absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej.

Ważne jest, aby w szkole ponadpodstawowej kontynuować rozwijanie kompetencji i wychowanie w wartościach, zapoczątkowane w szkole podstawowej. Oznacza to m.in., że katalog elementów profilu dot. szkoły podstawowej jest podstawą katalogu elementów profilu kompetencji dot. szkoły ponadpodstawowej (por. [rozdział 3](#)).

- 2) Na każdym etapie interesariusze mogą zapoznać się z postępami i wypowiedzieć w kwestii profilu. Mają tym samym wpływ na ostateczny kształt tego dokumentu.

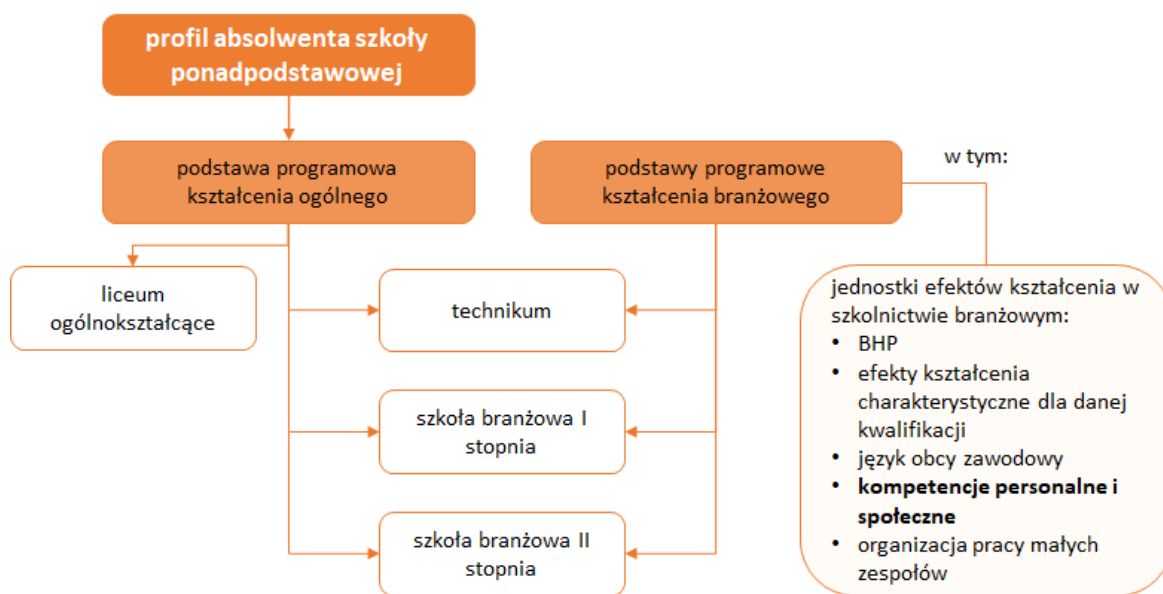
W tym celu zaproszono przedstawicieli środowiska nauczycielskiego, rynku pracy, uczelni i samych uczniów szkół ponadpodstawowych do udziału w grupach konsultujących, które cyklicznie omawiają kwestie związane zawartością profilu absolwenta. Ponadto od 10 marca do 30 czerwca 2025 r. organizowane są webinary informujące o stanie prac. Każdy może wypowiedzieć się na temat profilu za pomocą formularza na informację zwrotną znajdującego się na stronie IBE.

- 3) Profil ma dotyczyć uczniów następujących typów szkół:

- licea ogólnokształcące,
- technika,
- szkoły branżowe I stopnia,
- szkoły branżowe II stopnia.

Komponenty profilu zostaną uwzględnione w podstawie programowej kształcenia ogólnego realizowanej w szkołach ponadpodstawowych (por. rysunek 2) i nie będą sprzeczne z jednostkami efektów kształcenia wyodrębnionymi w podstawach programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego.

Rysunek 2. Profil absolwenta szkoły ponadpodstawowej a podstawy programowe

Źródło: opracowanie własne.

Na obecnym etapie prac zakładamy, że powstanie raport zawierający:

- profil absolwenta i absolwentki szkół ponadpodstawowych (liceów, techników, szkół branżowych I i II stopnia),
- wskazówki dotyczące implementacji profilu w poszczególnych typach szkół,
- ewentualne różnice między regionami i branżami – jeśli wynikną w toku prac,
- inne elementy – jeśli z konsultacji wyniknie, że powinny być uwzględnione.

W rezultacie prac powstanie sylwetka absolwenta szkoły ponadpodstawowej jako osoby, która będzie posiadać kompetencje potrzebne w dalszym kształceniu i pożądane na współczesnym rynku pracy.

Kwestią wykraczającą poza profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej bądź podstawę programową kształcenia ogólnego, która była podejmowana w trakcie prac w grupach, jest doradztwo zawodowe. Uczestnicy konsultacji wskazali na istotna

rolę doradztwa w kształceniu w szkołach ponadpodstawowych i konieczność jego uwzględnienia w pracach nad profilem.

Mając świadomość wyzwań, jakie stoją przed szkolnym doradztwem zawodowym, a jednocześnie doceniając jego istotną rolę w kształtowaniu sylwetki absolwenta szkoły ponadpodstawowej, postanowiliśmy uwypuklić głos dotyczący tego obszaru i wyjąć ten wątek pośród innych, wskazywanych jako istotne dla kompozycji profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej.

1. Diagnoza aktualnej sytuacji uczniów i absolwentów szkół ponadpodstawowych

Współczesny system edukacji staje przed wyzwaniem dostosowania się do dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych, technologicznych i kulturowych. W erze globalizacji, cyfryzacji oraz dążenia do zrównoważonego rozwoju, umiejętności absolwentów szkół ponadpodstawowych powinny być kształtowane w sposób umożliwiający im skuteczne funkcjonowanie na rynku pracy oraz aktywne uczestnictwo w życiu społecznym.

Wachlarz podstawowych umiejętności, jakie powinien posiadać absolwent jest szeroki i obejmuje różne kategorie: od kompetencji fundamentalnych i przekrojowych po wiedzę przedmiotową.

1.1. Czego obecnie uczy się w szkołach?

1.1.1. Analiza podstaw programowych kształcenia ogólnego

Podstawa programowa kształcenia ogólnego stanowi kluczowy dokument określający cele oraz treści nauczania w polskim systemie oświaty. Obowiązuje m.in. dla liceów ogólnokształcących, techników, szkół branżowych I i II stopnia. Analiza podstawy programowej pozwala na wskazanie zakresu wiedzy i umiejętności, na bazie których uczniowie nabywają umiejętności potrzebne im w dalszym życiu.

Cele kształcenia (por. ramka 1) w poszczególnych typach szkół ponadpodstawowych są zbieżne, główną różnicą jest podejście do kwalifikacji zawodowych.

Ramka 1. Cele kształcenia w poszczególnych typach szkół

Cele kształcenia w liceum ogólnokształcącym, technikum, szkole branżowej I stopnia i szkole branżowej II stopnia, w oparciu o podstawę programową kształcenia ogólnego:

- traktowanie uporządkowanej, systematycznej wiedzy jako podstawy kształtowania umiejętności;
- doskonalenie umiejętności myślowo-językowych, takich jak: czytanie ze zrozumieniem, pisanie twórcze, formułowanie pytań i problemów, posługiwanie się kryteriami, uzasadnianie, wyjaśnianie, klasyfikowanie, wnioskowanie, definiowanie, posługiwanie się przykładami itp.;
- rozwijanie własnych zainteresowań ucznia;
- zdobywanie umiejętności formułowania samodzielnych i przemyślanych sądów, uzasadniania własnych i cudzych sądów w procesie dialogu we wspólnocie dociekającej;
- łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo-twórczymi;
- rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie;
- rozwijanie u uczniów szacunku dla wiedzy, wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości;
- przygotowanie uczniów do uzyskania kwalifikacji zawodowych oraz do pracy i życia w warunkach współczesnego świata (tylko w szkole branżowej I stopnia).

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dz.U. 2024 Poz.1019; Dz.U.2017 poz.356; Dz.U. 2018 por. 467.

W liceum ogólnokształcącym i technikum nacisk kładziony jest na rozwijanie umiejętności analitycznych, kreatywnych i interdyscyplinarnych, natomiast w szkołach branżowych priorytetem jest zdobycie praktycznych kompetencji zawodowych. Wspólnym elementem wszystkich poziomów edukacji jest kształcenie umiejętności krytycznego myślenia, pracy zespołowej oraz świadomego funkcjonowania w społeczeństwie.

Ramka 2. Umiejętności wspólne dla szkół ponadpodstawowych

Umiejętności stanowią kluczowy element procesu edukacyjnego, umożliwiając uczniom rozwój intelektualny, społeczny i zawodowy. We wszystkich omawianych typach szkół ponadpodstawowych kładziony jest nacisk na te same umiejętności, co świadczy o ich uniwersalności i możliwości adaptacji do poszczególnych ścieżek kształcenia.

W oparciu o aktualne podstawy programowe kształcenia ogólnego i umiejętności można podzielić na kilka głównych kategorii:

- 1) Myślenie rozumiane jako proces umysłowy:
 - a) myślenie analityczne – umożliwiające rozkładanie problemów na części składowe,
 - b) myślenie syntetyczne – pozwalające na scalanie informacji w większe struktury poznawcze,
 - c) myślenie logiczne – kształtujące zdolność do wyciągania poprawnych wniosków,
 - d) myślenie kreatywne – sprzyjające tworzeniu nowych idei i rozwiązań,
 - e) myślenie przyczynowo-skutkowe – pomagające w zrozumieniu zależności pomiędzy wydarzeniami i faktami.
- 2) Czytanie i komunikacja językowa
- 3) Rozwiązywanie problemów i umiejętności cyfrowe

Ramka 2. Umiejętności wspólne dla szkół ponadpodstawowych

Kreatywne rozwiązywanie problemów wymaga świadomego wykorzystania metod i narzędzi, w tym tych wywodzących się z informatyki. Proces ten obejmuje:

- a) umiejętność analizy sytuacji i wyciągania logicznych wniosków,
- b) zdolność do adaptacji i stosowania różnych strategii w celu znalezienia najlepszego rozwiązania,
- c) korzystanie z nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych w pracy i edukacji.

W kontekście edukacji rozwój kompetencji cyfrowych obejmuje:

- a) posługiwanie się technologiami informatycznymi w sposób efektywny i bezpieczny,
- b) dbałość o przestrzeganie praw autorskich i ochronę danych osobowych,
- c) samodzielne docieranie do informacji, ich selekcję, syntezę i wartościowanie.

4) Współpraca i samokształcenie

Współczesny system edukacji kładzie duży nacisk na umiejętność współpracy w grupie oraz podejmowanie działań indywidualnych. Kluczowe kompetencje w tym zakresie to:

- a) efektywna praca zespołowa i komunikacja interpersonalna,
- b) zdolność do negocjacji i rozwiązywania konfliktów,
- c) organizacja pracy własnej i zespołowej.

Dodatkowo istotnym aspektem edukacji jest rozwijanie nawyków systematycznego uczenia się i samodoskonalenia, co umożliwia uczniom skuteczne funkcjonowanie w dynamicznie zmieniającym się środowisku zawodowym.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dz.U. 2024 Poz.1019; Dz.U.2017 poz.356; Dz.U. 2018 por. 467.

Pomimo różnic w specyfice kształcenia, wszystkie typy szkół mają wspólne zadania:

- Kształtowanie kompetencji cyfrowych i umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii.
- Wzmacnianie postaw obywatelskich, patriotycznych i prospołecznych.
- Edukacja zdrowotna oraz promowanie aktywnego stylu życia.
- Przygotowanie do życia w społeczeństwie informacyjnym i rozwijanie zdolności adaptacyjnych.

Zadania poszczególnych typów szkół w obszarze kształcenia są dostosowane do różnych ścieżek edukacyjnych i zawodowych uczniów. Liceum i technikum koncentrują się na rozwoju intelektualnym i przygotowaniu do studiów, podczas gdy szkoły branżowe kładą nacisk na zdobycie kompetencji praktycznych i zawodowych. Wspólnym celem wszystkich typów szkół jest wszechstronny rozwój uczniów, umożliwiający im funkcjonowanie we współczesnym świecie oraz dalszy rozwój osobisty i zawodowy.

Cele kształcenia, wspólne dla wszystkich typów szkół ponadpodstawowych, obejmują rozwijanie systematycznej wiedzy oraz umiejętności analitycznych i twórczych. Kładzie się nacisk na doskonalenie zdolności myślowo-językowych, w tym czytania ze zrozumieniem, pisania twórczego, formułowania pytań i problemów, posługiwania się kryteriami, uzasadniania, wyjaśniania, klasyfikowania, wnioskowania, definiowania i stosowania przykładów. Ważnym aspektem jest również rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej oraz szacunku dla wiedzy, co ma na celu wyrabianie pasji poznawania świata i zachęcanie do praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości. Podstawa programowa akcentuje także znaczenie przygotowania uczniów do świadomego funkcjonowania w społeczeństwie i życiu zawodowym, co w szkołach branżowych jest dodatkowo wzbogacone o rozwijanie kwalifikacji zawodowych.

Umiejętności kluczowe w procesie kształcenia podzielono na kilka kategorii. W zakresie myślenia obejmują one umiejętność analizy, syntezy i logicznego wnioskowania, jak również kreatywność oraz rozumienie zależności przyczynowo-skutkowych. W obszarze czytania i komunikacji językowej szczególny nacisk kładzie się na poprawne formułowanie i

wyrażanie myśli, podczas gdy kompetencje związane z rozwiązywaniem problemów oraz umiejętności cyfrowe obejmują świadome wykorzystywanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, przestrzeganie praw autorskich, ochronę danych osobowych oraz samodzielne docieranie do informacji, ich selekcję i wartościowanie.

Współpraca i samokształcenie to kolejne istotne obszary rozwoju uczniów, które obejmują efektywną pracę zespołową, komunikację interpersonalną, zdolność do negocjacji, rozwiązywania konfliktów oraz organizację pracy własnej i zespołowej. Jednocześnie podkreśla się znaczenie rozwijania nawyków systematycznego uczenia się i samodoskonalenia, co jest kluczowe dla skutecznego funkcjonowania w dynamicznie zmieniającym się środowisku zawodowym.

Pomimo różnic w specyfice kształcenia, wszystkie typy szkół mają wspólne zadania, takie jak kształtowanie kompetencji cyfrowych i umiejętności korzystania z nowoczesnych technologii, wzmacnianie postaw obywatelskich, patriotycznych i prospołecznych, edukacja zdrowotna oraz promowanie aktywnego stylu życia. Ich wspólnym celem jest wszechstronny rozwój uczniów, umożliwiający im funkcjonowanie we współczesnym świecie oraz dalszy rozwój osobisty i zawodowy. Licea ogólnokształcące i technika koncentrują się na rozwijaniu umiejętności analitycznych, kreatywnych i interdyscyplinarnych, podczas gdy szkoły branżowe przygotowują uczniów do zdobycia praktycznych kompetencji zawodowych.

1.1.2. Losy absolwentów szkół ponadpodstawowych

Podstawowym narzędziem analizy ścieżek edukacyjnych i zawodowych młodzieży jest monitoring losów absolwentów szkół ponadpodstawowych, realizowany za pomocą badania Monitoring Losów Absolwentów przez Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy (IBE PIB).

Procentowo, największą liczbę absolwentów w Polsce stanowią osoby kończące licea ogólnokształcące (w 2022 r. było to 35%). Drugą grupą pod względem liczebności są absolwenci techników (26%), następnie branżowej szkoły I stopnia (19%) oraz branżowej szkoły II stopnia (0,2%).

Absolwenci liceów ogólnokształcących (LO) najczęściej kontynuują naukę po szkole: około 81% podejmuje edukację przede wszystkim na studiach wyższych, niejednokrotnie łącząc naukę z pracą. Dla rocznika 2022 dominującym statusem absolwentów LO wkrótce po ukończeniu był udział w szkolnictwie wyższym (w grudniu 2022 75% absolwentów LO). Mniejsza część łączy studia z pracą (7%), a bezpośrednie wejście na rynek pracy, bez kontynuacji nauki wybiera ok. 8% absolwentów LO. W związku z tym bezrobocie w tej grupie jest najniższe ze wszystkich typów szkół (ok. 2%).

Absolwenci techników łączą zarówno ścieżkę edukacyjną, jak i szybkie wejście na rynek pracy. Kontynuacja nauki w formie studiów dotyczy znaczącej części z nich, choć mniejszej niż w LO – w grudniu roku ukończenia szkoły na studia wybrało się ok. 38% absolwentów techników z 2022 roku. Łącznie, uwzględniając też inne formy kształcenia, około połowa absolwentów technikum kontynuuje naukę bezpośrednio po szkole. Jednocześnie znaczna grupa podejmuje pracę od razu po technikum – ok. 28% absolwentów rocznika 2022 pracuje (nie kontynuuje nauki). W grudniu 2022 r. bez pracy pozostawało ok. 7% absolwentów techników. Zarobki absolwentów techników początkowo wynoszą średnio około 2700 zł miesięcznie.

Absolwenci szkół branżowych I stopnia (BSI) najrzadziej kontynuują naukę bezpośrednio po szkole. Spośród rocznika 2022 ok. 28% absolwentów BS I poszło do szkoły II stopnia lub liceum dla dorosłych. Większość absolwentów BS I od razu wchodzi na rynek pracy. W szczególności dotyczy to tych, którzy kształcili się w formie pracownika młodocianego (czyli odbywali praktyki u pracodawcy w trakcie szkoły) – 35% absolwentów BS I z 2022 r. podjęło pracę od razu po szkole, naukę i pracę łączyło 11,5% absolwentów, wyłącznie nauką zajmowało się 20% absolwentów uczących się w trybie pracownika młodocianego. W przypadku absolwentów BS I uczących się w trybie szkolnym (bez statusu młodocianego pracownika) odsetek pracujących od razu był niższy – ok. 25%. Zarobki absolwentów BS I na starcie są niskie, średni miesięczny przychód z pracy w IV kw. 2022 wynosił szacunkowo ok. 2500 zł.

Pierwsi absolwenci BS II pojawili się w 2022 r., kontynuując naukę po BS I. Ich ścieżki wskazują, że niewielu wybiera studia wyższe (ok. 4%). Natomiast częściej kształcą się w szkołach policealnych lub na kursach. W grudniu 2022 r. ok. 14% absolwentów BS II

kontynuowało naukę w szkole policealnej (głównie kobiety), a ok. 2% uczestniczyło w kursach kwalifikacyjnych. Zdecydowana większość absolwentów BS II podjęła pracę – udział pracujących BS II do połowy 2023 r. wzrósł do 56%. Bezrobocie w tej grupie było relatywnie niskie – poniżej 10% absolwentów BS II rejestrowało się jako bezrobotni. Odsetek NEET w pierwszym roku po ukończeniu BS II wyniósł ok. 30%, co jest wynikiem pośrednim między technikum a BS I i dotyczy to głównie osób, które nie podjęły ani pracy, ani dalszej nauki mimo uzyskania dyplomu technika. Warto zauważyć, że 17% absolwentów BS II z 2022 r. zdało maturę co tłumaczy ich niewielką aktywność w szkolnictwie wyższym. Zarobki absolwentów BS II są natomiast najwyższe spośród omawianych kategorii. W IV kwartale 2022 r. osiągnęli oni średnio 3270 zł.

Analiza losów absolwentów szkół ponadpodstawowych w Polsce, prowadzona przez Instytut Badań Edukacyjnych (IBE PIB), ujawnia zróżnicowane trajektorie edukacyjne i zawodowe w zależności od typu ukończonej szkoły. Absolwenci liceów ogólnokształcących wykazują najwyższy wskaźnik kontynuacji kształcenia na poziomie wyższym (75%), co wskazuje na ich dominującą orientację akademicką oraz najniższy poziom bezrobocia (2%). W przypadku techników występuje równowaga między kontynuacją nauki (38%) a bezpośrednim wejściem na rynek pracy (28%), przy czym ich wynagrodzenia początkowe są umiarkowane (średnio 2700 zł).

Absolwenci szkół branżowych I stopnia najczęściej podejmują zatrudnienie bezpośrednio po ukończeniu szkoły, zwłaszcza ci kształceni w trybie pracownika młodocianego, lecz ich zarobki są najniższe (około 2500 zł). Z kolei absolwenci szkół branżowych II stopnia, mimo ograniczonego zainteresowania szkolnictwem wyższym (4%), osiągają najwyższe średnie zarobki (3270 zł), co sugeruje ich większą orientację na rynek pracy i specjalistyczne kwalifikacje. Wyniki te wskazują na strukturalne zróżnicowanie funkcji edukacyjnych poszczególnych typów szkół ponadpodstawowych, od orientacji akademickiej po kształcenie zawodowe i szybkie wejście na rynek pracy.

1.1.3. Umiejętności polskich uczniów z perspektywy PISA 2022

Polscy 15-latkowie uzyskali wyniki powyżej średniej OECD we wszystkich trzech głównych domenach Programu Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów (PISA) 2022. Średnie wyniki Polski wyniosły 489 w czytaniu, 489 w matematyce i 499 w naukach ścisłych, przewyższając średnie OECD wynoszące odpowiednio 476, 472 i 485, czyli o około 13–17 punktów. Wyniki te plasują Polskę wśród najlepiej prosperujących systemów edukacji na świecie, porównywalnie z krajami takimi jak Wielka Brytania i inne duże kraje OECD, takie jak Niemcy czy Francja. Należy jednak zauważyć, że wyniki Polski obniżyły się od czasu ostatniego cyklu PISA (2018) – na przykład wynik czytania spadł z 512 do 489 (spadek o 23 punkty). Wyniki z 2022 r. były jednymi z najniższych, jakie Polska odnotowała od początku XXI wieku, skutecznie odwracając postępy osiągnięte w latach 2003–2012. Pomimo tego, polscy uczniowie pozostają znacznie powyżej średniej OECD i nadal wykazują wysokie umiejętności podstawowe.

Wyniki PISA, poza surowymi danymi, dają wgląd w to, jak dobrze polski system edukacji przygotowuje uczniów do kształcenia ustawicznego i rynku pracy. OECD uważa biegłość na poziomie 2 za podstawowy wymóg skutecznego uczestnictwa we współczesnym społeczeństwie i dalszej nauki. Uczniowie poniżej poziomu 2 mogą mieć trudności z podstawowymi zadaniami z zakresu czytania, pisanie i liczenia, co może przełożyć się na poważne problemy w dalszej edukacji i odnalezieniu się na rynku pracy w późniejszym okresie życia. W Polsce, około 77% uczniów ma co najmniej podstawową biegłość w czytaniu, matematyce i naukach ścisłych, co stanowi wyższy odsetek niż średnia OECD (która waha się w granicach 69%). Oznacza to, że zdecydowana większość polskiej młodzieży posiada podstawowe umiejętności potrzebne do kontynuowania edukacji lub szkolenia zawodowego. Na przykład, zdecydowana większość potrafi czytać wystarczająco dobrze, aby przyswajać nowe informacje z podręczników lub instrukcji, i potrafi używać matematyki do wykonywania codziennych obliczeń – oba te elementy są niezbędne na każdej ścieżce kształcenia podyplomowego.

Z drugiej strony, odsetek słabo radzących sobie 15-latków (poniżej poziomu 2) w Polsce wynosi 19–23% w zależności od domeny, co, choć jest lepsze od średniej OECD (ok. 24–31%), nadal stanowi jedną piątą uczniów pozbawionych niezbędnych umiejętności. Jest to obszar, który powinien być szczególnie pilnie obserwowany, ponieważ uczniowie, którzy opuszczają obowiązkową szkołę z bardzo niską biegłością w czytaniu lub matematyce, prawdopodobnie będą mieli trudności na kursach ponadgimnazjalnych, uniwersyteckich lub w programach kształcenia technicznego. Mogą również mieć problemy z bardziej wymagającymi umiejętnościami. Należy zauważyć, że odsetek uczniów słabo radzących sobie w Polsce wzrósł w porównaniu z dekadą temu – w latach 2012–2022 odsetek uczniów poniżej poziomu 2 wzrósł o 8 punktów procentowych w matematyce, 12 punktów w czytaniu i 9 punktów w naukach przyrodniczych. Ten wzrost (częściowo spowodowany stratami w wiedzy związanymi z pandemią) może mieć wpływ na przyszłą jakość umiejętności polskich pracowników. Wskazuje on na rosnącą liczbę młodych ludzi, którzy mogą nie być w pełni przygotowani do produktywnego zatrudnienia bez dodatkowego wsparcia lub podnoszenia kwalifikacji.

Należy jednak podkreślić, że Polscy uczniowie posiadają minimalne umiejętności potrzebne do sprawnego funkcjonowania w codzienności. Jednocześnie około 8–9% uczniów osiągnęło 5. albo 6. poziom na skali umiejętności (na 6 możliwych) w podstawowych domenach, co oznacza, że są dobrze przygotowani do wymagających programów akademickich w takich dziedzinach jak nauki ścisłe, inżynieria, literatura lub ekonomia. Jest to porównywalne ze średnimi OECD dla najlepszych uczniów lub nieco powyżej nich. Świadczy to dobrze o polskim systemie edukacji, choć widać tutaj różnice ze względu na typ szkoły:

- w zakresie umiejętności matematycznych:
 - w szkołach branżowych I stopnia 66% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, natomiast odsetek uczniów, którzy osiągnęli poziom 5. i 6. jest bliski 0;
 - w technikum 23% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, zaś 5. i 6. poziom osiągnęło 6% uczniów;

- w liceach ogólnokształcących 10% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, a najwyższe poziomy osiągnęło 15% uczniów (z czego 3% miało umiejętności na poziomie 6.)
- w zakresie rozumienia czytanego tekstu:
 - w szkołach branżowych I stopnia 65% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności; jednocześnie bliski 0 jest odsetek uczniów, którzy osiągnęli poziom 6., a poziom 5. osiągnęło tylko 2% uczniów;
 - w technikum 24% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, a poziom 5. osiągnęło 4%;
 - w liceach ogólnokształcących 8% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, a najwyższe poziomy osiągnęło 15% uczniów (z czego 2% miało umiejętności na poziomie 6.)
- w zakresie rozumowania w naukach przyrodniczych:
 - w szkołach branżowych I stopnia 55% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, natomiast odsetek uczniów, którzy osiągnęli poziom 5. i 6. to 0,09%;
 - w technikum 20% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, zaś 5. i 6. poziom osiągnęło 5% uczniów;
 - w liceach ogólnokształcących 7% uczniów nie osiągnęło 2. poziomu umiejętności, a najwyższe poziomy osiągnęło 13% uczniów (z czego 2% miało umiejętności na poziomie 6.) (Kaźmierczak, J., Bulkowski, K. (red.), 2024).

Istnieją dowody na to, że polscy uczniowie wyróżniają się w niektórych umiejętnościach XXI wieku. PISA 2022 obejmowało ocenę kreatywnego myślenia, ważnej umiejętności na współczesnym rynku pracy, która obejmuje generowanie i doskonalenie pomysłów. Polscy uczniowie uzyskali znacznie wyższe wyniki niż średnia OECD w zakresie kreatywnego myślenia; na przykład 83% osiągnęło co najmniej poziom wyjściowy w kreatywnym rozwiązywaniu problemów (średnia OECD: 78%), a 33% osiągnęło najlepsze wyniki w

kreatywnym myśleniu (średnia OECD: 27%). Takie wyniki sugerują, że wielu polskich uczniów nie tylko opanowuje tradycyjne przedmioty szkolne, ale także rozwija kreatywność i krytyczne myślenie – kompetencje wysoko cenione w edukacji ustawicznej i na rynku pracy zwłaszcza w takich branżach jak technologia, biznes i sztuka.

Z perspektywy przygotowania edukacyjnego i zawodowego wyniki PISA w Polsce sugerują, że większość uczniów kończy obowiązkową szkołę z umiejętnościami potrzebnymi do dalszej nauki. Umiejętność czytania, pisanie i liczenia są podstawą wszelkich dalszych kwalifikacji, a ponadprzeciętne wyniki w Polsce oznaczają, że znaczna część jej młodzieży powinna być w stanie poradzić sobie z programami nauczania wykraczającymi poza podstawowy poziom (na uniwersytetach, w szkołach zawodowych lub w ramach szkoleń w miejscu pracy).

Jednocześnie dane uwidaczniają wyzwania: mniej więcej jeden na pięciu polskich 15-latków nie osiągnął podstawowego poziomu biegłości w ww. domenach. Trudności z czytaniem lub podstawową matematyką mogą im utrudnić ukończenie szkoły średniej lub ograniczyć ich możliwości zatrudnienia. W Polsce zauważalne są również społeczno-ekonomiczne dysproporcje w wynikach, chociaż nie odbiegają od średniej OECD. Uczniowie z bogatszych rodzin przewyższają uczniów z rodzin uboższych o około 96 punktów w matematyce (luka OECD to ok. 93 punkty), co odpowiada ponad dwóm latom nauki w szkole. Wskazuje to, że status społeczno-ekonomiczny nadal odgrywa rolę w tym, kto jest dobrze przygotowany do przyszłych studiów. Zapewnienie wsparcia uczniom z gospodarstw domowych osiągających niższe dochody lub w inny sposób defaworyzowanych, w celu osiągnięcia co najmniej podstawowego poziomu biegłości, będzie ważne dla rozwoju kapitału ludzkiego w Polsce.

1.2. Prognozowane zapotrzebowanie na kompetencje

1.2.1. Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030

Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030 (ZSU 2030) jest polskim dokumentem strategicznym, wskazującym m.in. umiejętności, które będą mieć kluczowe znaczenie w najbliższych dekadach (por. tabela 1).

Tabela 1. Grupy umiejętności o kluczowym znaczeniu według ZSU

umiejętności podstawowe i przekrojowe	umiejętności adaptacyjne i interpersonalne	umiejętności ekologiczne i technologiczne
- kompetencje cyfrowe i informacyjne – obejmujące umiejętność pracy z danymi, korzystanie z technologii informacyjnych, sztucznej inteligencji (AI) oraz narzędzi analitycznych - umiejętności matematyczne i naukowe – kluczowe dla sektora nowych technologii, inżynierii oraz gospodarki opartej na wiedzy - kompetencje językowe i wielojęzyczność – istotne w kontekście globalizacji i rosnącego znaczenia międzynarodowej współpracy	- krytyczne myślenie i rozwiązywanie problemów – umożliwiające podejmowanie decyzji w złożonych i dynamicznych sytuacjach - umiejętności komunikacyjne i współpraca w zespołach wielokulturowych – coraz istotniejsze w środowisku pracy opartym na interdyscyplinarności - elastyczność i gotowość do zmiany – zdolność do adaptacji do nowych technologii, metod pracy i środowisk organizacyjnych	- świadomość ekologiczna i gospodarka obiegu zamkniętego – zrozumienie zasad zrównoważonego rozwoju oraz technologii przyjaznych środowisku - zarządzanie zasobami i efektywność energetyczna – umiejętności wymagane w transformacji ekologicznej i energetycznej - automatyzacja i robotyzacja – zdolność do pracy z systemami automatycznymi, uczeniem maszynowym i analizą Big Data

Tabela 1. Grupy umiejętności o kluczowym znaczeniu według ZSU

umiejętności podstawowe i przekrojowe	umiejętności adaptacyjne i interpersonalne	umiejętności ekologiczne i technologiczne
---------------------------------------	--	---

Źródło: opracowanie własne na podstawie ZSU 2030.

Analiza Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030 wskazuje, że przyszłe kompetencje będą koncentrować się na umiejętnościach cyfrowych, adaptacyjnych, ekologicznych i analitycznych. Kluczowe będzie promowanie uczenia się przez całe życie oraz dostosowanie edukacji do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy. Wdrażanie odpowiednich strategii edukacyjnych i programów szkoleniowych może zapewnić lepsze przygotowanie społeczeństwa do wyzwań przyszłości.

1.2.2. Przewidywanie zapotrzebowania na kompetencje na rynku pracy według Bilansu Kapitału Ludzkiego

Zgodnie z wynikami badań Bilans Kapitału Ludzkiego (BKL, druga edycja prowadzona w latach 2017-2022) oraz danymi z *World Economic Forum* „pracodawcy przewidują, że niemal połowa miejsc pracy w ciągu najbliższych pięciu lat będzie wymagała innych kompetencji, a takie niedopasowania kompetencyjne mogą być najpoważniejszym hamulcem zmiany technologicznej” (Czarnik i inn., 2023, s. 11). Jednocześnie przewiduje się, że niewiele firm małych i średnich będzie w najbliższym czasie inwestować w kompetencje pracowników. Oznacza to, że „konieczne jest zwiększenie podaży wysokiej jakości kompetencji kluczowych na zmieniającym się rynku pracy oraz kształtowanie postaw i motywacji sprzyjających uczeniu się przez całe życie” (tamże, s. 14).

W rekomendacjach wypracowanych na podstawie BKL wyróżniono dziewięć kategorii kompetencji przyszłości, na które warto zwrócić uwagę (por. ramka 3).

Ramka 3. Kompetencje przyszłości w rekomendacjach z BKL

1) kompetencje zarządcze:

a) przywództwo,

Ramka 3. Kompetencje przyszłości w rekomendacjach z BKL

- b) odpowiedzialność,
 - c) planowanie,
 - d) zarządzanie zmianą
- 2) kompetencje interpersonalne:
- a) umiejętność współpracy i budowania partnerstw,
 - b) komunikacja,
 - c) budowanie relacji,
 - d) praca zespołowa,
 - e) rozwiązywanie konfliktów,
 - f) praca w zespołach wielokulturowych
- 3) kompetencje techniczne:
- a) umiejętność tworzenia i aktualizacji procedur i instrukcji,
 - b) umiejętność przygotowywania i prezentowania raportów,
 - c) umiejętność oceny kosztów i analizy danych
- 4) kompetencje związane z innowacjami i technologią:
- a) kompetencje IT,
 - b) umiejętność wykorzystania nowych technologii,
 - c) kompetencje związane z automatyzacją i robotyzacją
- 5) kompetencje związane z ochroną środowiska i zrównoważonym rozwojem:
- a) zrozumienie ekologii i przepisów środowiskowych,
 - b) umiejętność dostosowania technologii do kryteriów zrównoważonego rozwoju,
 - c) wiedza z zakresu energii odnawialnej
- 6) kompetencje związane z zarządzaniem projektami:
- a) umiejętność zarządzania projektami,

Ramka 3. Kompetencje przyszłości w rekomendacjach z BKL

- b) planowanie i organizacja działań
- 7) kompetencje związane z analizą danych:
 - a) umiejętność analizowania danych i tworzenia raportów,
 - b) analiza Big Data
- 8) kompetencje związane z prawem i regulacjami
- 9) kompetencje związane z komunikacją i współpracą

Źródło: Czarnik i inn. (2023), ss. 14-15.

Analiza [profilu absolwenta szkoły podstawowej](#), który jest bazą dla opracowania profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej, prowadzi do wniosku, że część powyższych kompetencji jest zbieżna bądź wręcz powtarza się z propozycjami dla kierunków edukacji zawartymi w profilu.

1.2.3. Kompetencje wskazane w wybranych dokumentach europejskich

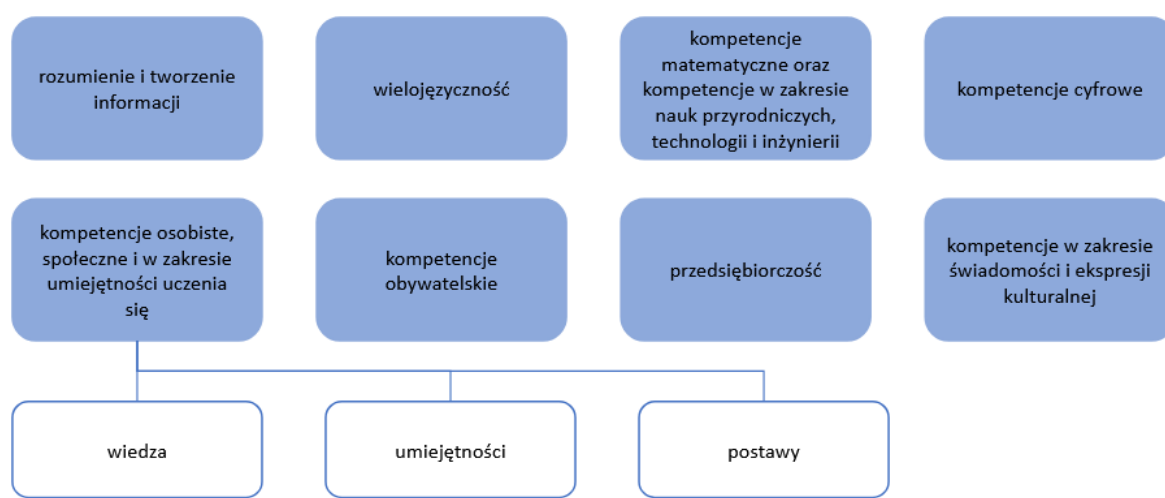
Poza krajowymi dokumentami, które wskazują na kierunki rozwoju obszaru edukacji zawodowej, istotne są również dokumenty wspólnotowe, które umożliwiają lepszą współpracę międzypaństwową w zakresie edukacji, ze względu na wspólne założenia strategiczne, które państwa członkowskie zobowiązują się realizować. Polski system edukacji, jako część europejskiego obszaru edukacyjnego, jest w istotny sposób kształtowany przez kluczowe dokumenty przyjmowane na poziomie Unii Europejskiej. Dokumenty te, formułujące wspólne cele, zasady i standardy, wpływają na kierunki rozwoju krajowej polityki edukacyjnej, wspierając modernizację i dostosowanie polskiego systemu edukacji do współczesnych wyzwań. Poniżej zostały pokrótce zaprezentowane te z nich, które można określić jako kluczowe dla obszaru edukacji, zwłaszcza w obszarze rozwoju umiejętności potrzebnych do sprawnego funkcjonowania na rynku pracy.

Jednym z najważniejszych takich dokumentów jest Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE C 189 z 4.06.2018, s. 1–13). Przedstawia on ramę odniesienia będącą jedną z podstaw, na których

opierają się założenia polityki edukacyjnej Unii Europejskiej. Dokument jest przeznaczony dla polityków, instytucji oferujących kształcenie i szkolenie, partnerów społecznych i osób uczących się.

Zalecenie wymienia osiem kategorii kompetencji kluczowych. Przy każdej z nich wyszczególniono niezbędną wiedzę, umiejętności i postawy (zob. rysunek 3).

Rysunek 3. Kategorie kompetencji kluczowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Dz. Urz. UE C 189 z 4.06.2018 r.

Kompetencje kluczowe odgrywają fundamentalną rolę w edukacji ponadpodstawowej, przygotowując uczniów do funkcjonowania we współczesnym społeczeństwie i świecie oraz na rynku pracy.

Edukacja, uczenie się przez całe życie oraz różne formy rozpoznawania i uznawania kompetencji są przedmiotem szczególnego zainteresowania Unii Europejskiej. Świadczą o tym m.in. następujące dokumenty:

- Zalecenie Rady z dnia 16 czerwca 2022 r. w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialności (Dz.U. C 243 z 27.6.2022, s. 10–25), które proponuje szereg zasad, które mają ułatwić rozpoznawanie stosunkowo niewielkich wiązek kompetencji (bądź pojedynczych kompetencji) i ich formalne uznanie w postaci tzw. mikropoświadczenia;

- Zalecenie Rady Unii Europejskiej z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności (Dz. Urz. UE C 484 z 24.12.2016, s. 1–6), które ma na celu poprawę umiejętności dorosłych o niskich kwalifikacjach;
- Rezolucja w sprawie nowej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych na lata 2021–2030 (Dz. Urz. UE C 504 z 14.12.2021, s. 9–20), której celem jest poszerzanie i doskonalenie oferty edukacyjnej dla dorosłych do 2030 r., oraz promowanie wszystkich form uczenia się (formalnego, poza- i nieformalnego);
- Zalecenie Rady z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie kluczowych czynników sprzyjających skutecznemu kształceniu i szkoleniu cyfrowemu (Dz. Urz. UE C 1115 z 24.1.2024), które określa kluczowe czynniki sprzyjające skutecznemu kształceniu i szkoleniu cyfrowemu, podkreślając znaczenie edukacji cyfrowej dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz wzmocnienia konkurencyjności i inkluzyjności systemów kształcenia w państwach członkowskich Unii Europejskiej;
- Europejska Deklaracja w sprawie Edukacji Globalnej do 2050 roku, znana również jako Deklaracja Dublińska, która określa długoterminową wizję edukacji globalnej, która ma przyczynić się do budowy bardziej sprawiedliwego, inkluzywnego i zrównoważonego świata.

Zalecenia unijne wpływają na kształtowanie polityki edukacyjnej w Polsce, wprowadzając konieczność modernizacji systemu edukacji ponadpodstawowej. Najważniejsze konsekwencje ich wdrażania obejmują:

- dostosowanie podstaw programowych do wymagań kompetencji kluczowych;
- wdrożenie mikropoświadczeń i systemu uznawania kwalifikacji;
- zwiększenie roli kształcenia ustawicznego i doradztwa zawodowego;
- intensyfikację cyfryzacji edukacji i rozwój infrastruktury technologicznej;
- promowanie edukacji globalnej i ekologicznej jako integralnych części nauczania.

Przedstawione wyżej dokumenty europejskie stanowią istotne ramy strategiczne dla rozwoju polskiego systemu edukacji, wspierając jego modernizację i dostosowanie do

wyzwań współczesnego świata. Promują elastyczność, włączanie społeczne, rozwój kompetencji cyfrowych oraz odpowiedzialność globalną, co ma kluczowe znaczenie dla przygotowania uczniów i dorosłych do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

1.2.4. Oczekiwania wobec przyszłości – analizy OECD

Edukacja znajduje się w centrum globalnych zmian społecznych, gospodarczych i technologicznych. W kontekście rosnących wyzwań geopolitycznych, przyspieszonej cyfryzacji i zmian klimatycznych, przyszłość edukacji kształtują zarówno krótkoterminowe trendy, jak i długofalowe megatrendy. Ich analizą zajmuje się m.in. Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD). Analiza dwóch raportów: *“Skills Outlook 2023”* (OECD 2023) oraz *“Trends Shaping Education 2025”* (OECD 2025) prowadzi do wniosku, że wymagane kompetencje będą dotyczyć nie tylko specjalistycznych zdolności technicznych, ale również umiejętności przekrojowych i zdolności do uczenia się przez całe życie.

Tabela 2. Kluczowe czynniki mające wpływ na edukację i wiążące się z tym zapotrzebowanie na kompetencje według OECD

megatrendy mające wpływ na edukację (długookresowe)	możliwe kluczowe trendy w edukacji (krótkookresowe)	szczególnie istotne kompetencje
- transformacja cyfrowa i rozwój sztucznej inteligencji (AI) Postępująca cyfryzacja i rosnące znaczenie AI redefiniują sposób nauczania i uczenia się. Wdrażanie technologii AI do personalizacji procesów edukacyjnych, automatyzacji oceniania oraz wspomagania nauczycieli w identyfikowaniu indywidualnych potrzeb uczniów staje się standardem. Z drugiej strony, pojawiają się wyzwania związane z bezpieczeństwem danych, etyką wykorzystania AI i równością dostępu do nowoczesnych technologii; - zielona transformacja i edukacja dla	- nowe modele nauczania Tradycyjne metody edukacji ustępują miejsca podejściom opartym na kompetencjach, projektach oraz nauczaniu hybrydowemu. Wzrost popularności edukacji online i <i>blended learning</i> umożliwia dostosowanie tempa i formy nauki do indywidualnych potrzeb uczniów. - personalizacja i indywidualizacja nauczania Nowoczesne technologie umożliwiają dostosowanie programów edukacyjnych do indywidualnych zdolności i	- umiejętności cyfrowe i analityczne w tym programowanie, analiza danych, umiejętność pracy z algorytmami sztucznej inteligencji oraz zarządzanie danymi w różnych sektorach gospodarki - kompetencje ekologiczne niezbędne w kontekście transformacji w kierunku gospodarki neutralnej pod względem emisji dwutlenku węgla, obejmujące wiedzę o odnawialnych źródłach energii, zarządzanie zasobami naturalnymi oraz adaptację do zmian klimatycznych

Tabela 2. Kluczowe czynniki mające wpływ na edukację i wiążące się z tym zapotrzebowanie na kompetencje według OECD

megatrendy mające wpływ na edukację (długookresowe)	możliwe kluczowe trendy w edukacji (krótkookresowe)	szczególnie istotne kompetencje
zrównoważonego rozwoju Zmiany klimatyczne i konieczność transformacji gospodarek w kierunku neutralności węglowej wpływają na systemy edukacyjne. Szkoły i uniwersytety coraz częściej wprowadzają treści związane z ekologią, gospodarką cyrkularną i zrównoważonym rozwojem, a także rozwijają programy szkoleniowe dla przyszłych „zielonych zawodów”. ● globalizacja i zmiany demograficzne Migracje międzynarodowe oraz starzenie się społeczeństw prowadzą do konieczności adaptacji systemów	zainteresowań uczniów. Adaptacyjne systemy nauczania, oparte na analizie danych, mogą skuteczniej angażować uczniów i zwiększać efektywność nauki. ● edukacja oparta na umiejętnościach przekrojowych W świecie zdominowanym przez automatyzację i AI, kompetencje interpersonalne, kreatywność, krytyczne myślenie i umiejętność rozwiązywania problemów stają się kluczowe. Edukacja przyszłości powinna kłaść większy nacisk na te obszary, przygotowując uczniów do pracy w dynamicznym i	● zdolności adaptacyjne i kreatywność umiejętność szybkiego dostosowywania się do nowych warunków pracy, elastyczność w obliczu zmian oraz zdolność do innowacyjnego myślenia ● kompetencje społeczne i komunikacyjne w tym praca zespołowa, zarządzanie konfliktami, umiejętności negocjacyjne oraz zdolność do efektywnej współpracy w zróżnicowanym środowisku ● uczenie się przez całe życie rozwój kompetencji w zakresie

Tabela 2. Kluczowe czynniki mające wpływ na edukację i wiążące się z tym zapotrzebowanie na kompetencje według OECD

megatrendy mające wpływ na edukację (długookresowe)	możliwe kluczowe trendy w edukacji (krótkookresowe)	szczególnie istotne kompetencje
edukacyjnych. Rośnie potrzeba kształcenia interkulturowego, nauki języków obcych oraz rozwijania kompetencji społecznych i adaptacyjnych, umożliwiających funkcjonowanie w różnorodnych środowiskach zawodowych i społecznych. przyszłość pracy i uczenie się przez całe życie Automatyzacja oraz rozwój nowych technologii zmieniają rynek pracy, zwiększając zapotrzebowanie na umiejętności cyfrowe i analityczne. Konieczne staje się rozwijanie koncepcji „uczenia się przez całe życie”,	interdyscyplinarnym środowisku. Równość dostępu do edukacji Globalne nierówności w dostępie do edukacji stanowią wyzwanie dla systemów oświatowych. Wprowadzenie uniwersalnych strategii inkluzyjnych, rozwój edukacji zdalnej oraz eliminacja barier społecznych i ekonomicznych to kluczowe cele polityki edukacyjnej na przyszłość.	samodzielnego zdobywania wiedzy i adaptowania się do nowych technologii, w tym korzystanie z metod e-learningowych i samodzielnej nauki online - umiejętności w zakresie zarządzania informacją zdolność do filtrowania i interpretowania dużych zbiorów danych, oceny wiarygodności źródeł oraz podejmowania decyzji na podstawie analizowanych informacji. - świadomość ekologiczna promowanie proekologicznych postaw wśród pracowników i konsumentów, a

Tabela 2. Kluczowe czynniki mające wpływ na edukację i wiążące się z tym zapotrzebowanie na kompetencje według OECD

megatrendy mające wpływ na edukację (długookresowe)	możliwe kluczowe trendy w edukacji (krótkookresowe)	szczególnie istotne kompetencje
elastycznych ścieżek edukacyjnych i mikrokwalifikacji, które pozwolą pracownikom szybko adaptować się do zmian w gospodarce.		także wdrażanie strategii minimalizujących negatywny wpływ działalności gospodarczej na środowisko. praca w środowisku wielokulturowym i wirtualnym umiejętność efektywnej komunikacji i współpracy w ramach zespołów międzynarodowych, także w modelu pracy zdalnej i hybrydowej.

Źródło: opracowanie własne na podstawie OECD 2023 i OECD 2025.

Współczesny system edukacji ponadpodstawowej w Polsce stoi przed koniecznością nieustannego dostosowania treści nauczania do dynamicznych zmian społeczno-gospodarczych i technologicznych. Analiza umiejętności absolwentów szkół ponadpodstawowych wskazuje, że dotychczasowy model kształcenia wymaga głębszej integracji kompetencji poznawczych, społecznych i osobistych, które są niezbędne do skutecznego funkcjonowania na rynku pracy oraz w społeczeństwie. W szczególności kluczowe znaczenie mają umiejętności cyfrowe, krytyczne myślenie, zdolność do samodzielnego uczenia się, przedsiębiorczość oraz umiejętność współpracy i adaptacji do nowych warunków.

W konsekwencji przeprowadzonych analiz można wskazać na następujące wnioski:

1. Niedopasowanie umiejętności absolwentów do wymagań rynku pracy – przygotowani do kontynuowania nauki na studiach wyższych absolwenci liceów ogólnokształcących nie posiadają praktycznych kompetencji zawodowych, co zmniejsza ich szanse na rynku pracy, jeśli nie zdecydują się na kontynuację edukacji wyższej. Z kolei absolwenci techników i szkół branżowych są lepiej przygotowani do wejścia na rynek pracy pod kątem umiejętności zawodowych, jednak ich kompetencje wymagają ciągłej aktualizacji ze względu na szybki rozwój technologii. Jednocześnie wyniki badania PISA 2022 wskazują, że brak im często kompetencji uznawanych za fundamentalne (por. [rozdział 1.1.3](#)).
2. Brak odpowiednio elastycznych ścieżek kształcenia – system edukacji ponadpodstawowej nadal koncentruje się na tradycyjnych ścieżkach akademickich i zawodowych, co ogranicza możliwość łączenia różnych form nauki, takich jak edukacja formalna, mikropoświadczenia oraz kursy kwalifikacyjne.
3. Niedostateczne rozwijanie w szkole kompetencji, które umożliwiają świadome korzystanie z nowych technologii z zachowaniem zasad bezpieczeństwa w sieci – mimo rosnącej roli technologii cyfrowych w edukacji i poza nią, nadal istnieją bariery w ich skutecznym wdrażaniu. W szczególności brakuje kompleksowego podejścia do nauczania programowania, analityki danych oraz umiejętności korzystania z nowych technologii w pracy zawodowej.

4. Ograniczona rola doradztwa zawodowego i edukacyjnego – system doradztwa zawodowego w szkołach ponadpodstawowych wymaga wzmocnienia, aby lepiej przygotowywać uczniów do świadomych decyzji edukacyjno-zawodowych oraz wspierać ich w rozwoju indywidualnych ścieżek kariery.

W obszarze rekomendacji do dalszych prac, można wskazać na kluczowe obszary służące rozwojowi obszaru kształcenia uczniów szkół ponadpodstawowych:

1. Wzmocnienie kompetencji przyszłości w podstawie programowej

Istotne jest większe skupienie na pogłębianiu wiedzy uczniów i lepsze rozumienie przez nich omawianych treści przez co będą oni mieli szansę rozwinąć swoje umiejętności krytycznego myślenia, kreatywności, rozwiązywania problemów. Ważne jest także zwiększenie integracji kompetencji cyfrowych i technologicznych w procesie kształcenia, co powinno obejmować nauczanie sztucznej inteligencji, analizy danych oraz cyberbezpieczeństwa. Równie istotne jest rozwijanie umiejętności przedsiębiorczości i zarządzania projektami, które przygotowują uczniów do elastycznego funkcjonowania w gospodarce opartej na wiedzy i innowacjach.

2. Rozwój elastycznych ścieżek edukacyjnych

Istotne jest stworzenie modularnych programów nauczania, które pozwolą uczniom łączyć kształcenie ogólne z elementami edukacji zawodowej, co zwiększy ich elastyczność w wyborze ścieżki kariery. Warte rozważenia jest wprowadzenie systemu mikropoświadczeń (micro-credentials), umożliwiającego uczniom zdobywanie dodatkowych kwalifikacji i certyfikatów uznawanych na rynku pracy. Dodatkowo, konieczna jest większa integracja nauki w środowisku pracy poprzez organizację staży, praktyk zawodowych oraz współpracę z sektorem prywatnym, co pozwoli uczniom na zdobycie praktycznych doświadczeń zawodowych już na etapie edukacji szkolnej.

3. Wzmocnienie doradztwa edukacyjno-zawodowego

Istotne jest rozwijanie kompleksowego systemu doradztwa zawodowego w szkołach, obejmującego regularne badania predyspozycji, konsultacje z ekspertami rynku pracy oraz mentoring. Ważne jest również zapewnienie uczniom dostępu do aktualnych informacji o trendach rynkowych i możliwościach kariery, opartych na monitorowaniu losów absolwentów. Dodatkowo, należy wprowadzić programy rozwijające świadomość znaczenia uczenia się przez całe życie oraz elastyczności zawodowej, co pozwoli młodym ludziom lepiej dostosować się do dynamicznie zmieniającego się rynku pracy.

2. Różnice między poszczególnymi typami szkół

Tworzenie profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej stanowi próbę określenia kierunku rozwoju uczniów i uczennic, który uwzględnia zmieniające się potrzeby rynku pracy, społeczeństwa oraz samego systemu edukacji. Jednak implementacja takiego profilu nie jest procesem prostym ani jednolitym – wymaga reform strukturalnych, kulturowych i organizacyjnych w obrębie szkół, administracji oświatowej, a także szerszego środowiska edukacyjnego.

Można przy tym dostrzec różne potrzeby i wyzwania związane z wdrożeniem zapisów profilu w praktyce szkolnej ze względu na różne typy szkół.

Liceum ogólnokształcące

Liceum ogólnokształcące przygotowuje przede wszystkim do dalszej edukacji – głównie studiów wyższych. Absolwenci liceum ogólnokształcącego rzadko podejmują pracę bezpośrednio po szkole, a ich kompetencje zawodowe nie są rozwijane w takim stopniu, jak w szkołach technicznych czy branżowych.

Główne wyzwania wskazane przez członków grup roboczych w pierwszej rundzie konsultacji:

- Brak przygotowania do rynku pracy – niewystarczające kształcenie praktyczne skutkuje trudnościami w podjęciu zatrudnienia bez kontynuacji nauki.

- Presja wyboru ścieżki edukacyjnej – uczniowie muszą wcześniej podejmować decyzje o kierunku studiów, często przy niedostatecznym wsparciu doradczym.
- Niedopasowanie treści do realiów życia społecznego i gospodarczego – potrzeba większego nacisku na kompetencje miękkie i cyfrowe.
- Brak integracji z rynkiem pracy – szkoły nie oferują wystarczających kontaktów z pracodawcami, praktyk czy zajęć doradczych o charakterze zawodowym.

Technikum i szkoły branżowe

Technikum łączy kształcenie ogólne z zawodowym. Absolwenci mogą kontynuować naukę (co czyni ok. 50% z nich) lub rozpocząć pracę (ok. 28% bezpośrednio po szkole).

Szkoły branżowe przygotowują do szybkiego wejścia na rynek pracy. Absolwenci najczęściej podejmują pracę tuż po ukończeniu szkoły. Kontynuacja nauki zdarza się rzadziej, głównie w formie szkoły policealnej lub kursów kwalifikacyjnych.

Pośród głównych wyzwań, jakie zostały wskazane przez członków grup roboczych w trakcie konsultacji w kontekście techników jak i szkół branżowych, znalazły się:

- Niewystarczająca jakość praktyk zawodowych – częste rozbieżności między programem nauczania a realnymi potrzebami rynku pracy.
- Dylemat: praca czy studia – wielu uczniów ma trudności z wyborem ścieżki po szkole.
- Zróżnicowany poziom przygotowania zawodowego – zależny od kierunku i regionu.
- Niewystarczające kompetencje miękkie i cyfrowe – mimo nacisku na zawód, potrzebna jest także praca nad uniwersalnymi kompetencjami.
- Niski prestiż społeczny szkół branżowych – przekłada się na niską samoocenę uczniów.
- Niska mobilność edukacyjna – trudności w przebranżowieniu lub zmianie ścieżki, relatywnie niewielki odsetek absolwentów podejmuje studia, często z powodu braku matury.

- Problemy z adaptacją na rynku pracy po BS I – niższe zarobki i większe ryzyko zatrudnienia w niestabilnych formach.
- Potrzeba zwiększenia udziału pracodawców w tworzeniu i realizacji programu nauczania, wzmocnienie współpracy z sektorem MŚP i lokalnym biznesem.
- umożliwienie uzyskiwania mikropoświadczeń i dodatkowych certyfikatów branżowych.

Współczesna szkoła ponadpodstawowa, niezależnie od typu – czy to ogólnokształcącego, technicznego, czy branżowego – mierzy się z szeregiem wspólnych wyzwań, które mają charakter systemowy i przekrojowy. Jednym z kluczowych problemów pozostaje słabo rozwinięte doradztwo zawodowe i edukacyjne. Uczniowie często nie mają dostępu do profesjonalnego wsparcia w planowaniu swojej ścieżki kariery, co skutkuje nietrafionymi wyborami edukacyjnymi i zawodowymi oraz niską świadomością możliwości rozwoju.

Kolejnym obszarem wymagającym pilnej interwencji są kompetencje tzw. „miękkie”, cyfrowe oraz proinnowacyjne. Pomimo ich uniwersalnego znaczenia w dynamicznie zmieniającym się świecie, szkoły nie zawsze skutecznie wspierają rozwój tych umiejętności. Dotyczy to zwłaszcza zdolności interpersonalnych, krytycznego myślenia, kreatywności oraz umiejętności korzystania z nowoczesnych narzędzi technologicznych.

Istotnym problemem są również utrzymujące się nierówności regionalne i społeczne. Jakość kształcenia oraz dostęp do wsparcia psychopedagogicznego, praktyk zawodowych czy nowoczesnej infrastruktury edukacyjnej różni się znacząco w zależności od lokalizacji szkoły, jej zaplecza finansowego oraz stopnia zaangażowania władz lokalnych. Tego rodzaju dysproporcje pogłębiają bariery w dostępie do równych szans edukacyjnych i utrudniają efektywne wdrażanie nowoczesnych rozwiązań.

Wreszcie, jednym z kluczowych wyzwań pozostaje zbyt słabe powiązanie systemu edukacji z realiami rynku pracy i wyzwaniami gospodarki przyszłości. Szkoły często funkcjonują w oderwaniu od potrzeb pracodawców oraz kierunków rozwoju nowoczesnych technologii, co skutkuje niską adekwatnością kompetencji absolwentów do wymogów rynku. Wymaga to głębszej integracji edukacji z sektorem przedsiębiorstw, zwłaszcza poprzez rozwój współpracy instytucjonalnej, programów praktyk, projektów interdyscyplinarnych oraz

elastycznych modeli kształcenia dostosowanych do zmieniających się warunków społeczno-gospodarczych.

3.Elementy profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej – głosy z konsultacji i prac grup roboczych

„Profile powinny być komplementarne. Profil szkoły średniej powinien być rozwinięciem, rozszerzeniem i pogłębieniem profilu absolwenta szkoły podstawowej.”

głos z dyskusji w grupach konsultujących

Konsultacje dot. kształtu profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej toczą się od 10 marca 2025 roku. W tym czasie swoimi uwagami podzielili się członkowie specjalnie powołanych grup konsultujących oraz szerokiego grona interesariuszy w konsultacjach publicznych. W rezultacie ustalono wstępny kształt profilu absolwenta i absolwentki dla szkół ponadpodstawowych (ramka 4).

W toku rozmów z grupami konsultującymi profil w marcu 2025 r. zadano m.in. pytania dotyczące treści, które należałoby przenieść z profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej do profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Padły 84 odpowiedzi – 30% z nich dotyczyło uwzględnienia wszystkich elementów z jednego profilu w drugim, choć najczęściej z postulatem dostosowania treści do grupy wiekowej 15-19 lat (*„Wszystkie, tylko dostosować do wieku, etapu rozwojowego, a co za tym idzie potrzeb młodzieży.”*) i rozbudowania o dodatkowe elementy (*„Wszystkie treści z profilu absolwenta szkoły podstawowej należałoby przenieść, rozszerzyć o zagadnienia takie jak ekonomia oraz wprowadzić przedmiot pogłębiający i wyjaśniający te kwestie w przystępny sposób.”*).

Zapytano także, co należałoby zmienić oraz jakie kompetencje warto dodać do profilu absolwentów szkoły ponadpodstawowej. Tutaj padło łącznie 68 odpowiedzi. Część z nich dotyczyła zmiany rozłożenia akcentów (np. położenia większego nacisku na kompetencje społeczne) oraz weryfikacji konkretnych treści (*„Kompetencje personalne i społeczne należy*

zweryfikować i zaktualizować”). Pojawiły się też dodatkowe obszary (np. „kompetencje przedsiębiorcze”).

Wyniki konsultacji otwartych dla szerokiego grona interesariuszy w okresie 31.03-09.04 wzmocniły powyższe postulaty. W trakcie wskazano także dodatkowe elementy, które należy dodać bądź lepiej wyeksponować w profilu. Zebrano także szereg postulatów wykraczających poza tematykę profilu (np. propozycje dotyczące podstaw programowych czy organizacji nauczania).

W wyniku tej rundy konsultacji jako podstawę do dalszych prac przyjęto [elementy profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej](#) (wartości, kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe, sprawczość). W konsultacjach toczących się od 15 do 29 kwietnia 2025 r. skupiono się na określeniu, jak należy rozbudować bądź zmienić katalog ww. elementów, aby odpowiadał potrzebom i możliwościom uczniów szkół ponadpodstawowych.

Będziemy go doprecyzowywać w toku dalszych działań.

W trakcie konsultacji w okresie 10.03 – 29.04.2025 zgłoszono szereg uwag i postulatów. Poniżej przedstawiono je po wstępnym uporządkowaniu według tego, w jaki sposób planuje się je zamieścić w profilu dla szkół ponadpodstawowych.

- Katalog [wartości](#) pozostanie niezmienny, tzn. w jego skład będzie wchodzić 9 wartości (wolność, wspólnota, solidarność, odpowiedzialność, sprawiedliwość, szacunek, prawda, dobro, piękno). Część postulatów dotyczyła zwiększenia liczby wartości w profilu, a część – ich zredukowania; czasem były to głosy sprzeczne (np. usunięcie triady “prawda-dobro-piękno” zgłoszone przez jedną osobę spotkało się ze sprzeciwem innych).

Zdecydowano także, że w opisach poszczególnych wartości zostaną podkreślone elementy, które interesariusze wskazali jako szczególnie ważne, np.:

- opis “[szacunku](#)” zostanie wzbogacony o przykłady (np. szacunek do życia, środowiska, przyrody, pracy) i doprecyzowany (np. poprzez dodanie “tolerancji”),

- opis "[piękna](#)" zostanie rozbudowany o informację, że jest to wartość wprowadzająca w świat estetyki, kultury, że istnieją różne kanony i normy piękna.
- Do katalogu [kompetencji fundamentalnych](#) zostaną dodane **kompetencje ruchowe**, definiowane jako "zdolność do świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego i zdrowego stylu życia. Obejmują umiejętność planowania, podejmowania, monitorowania i oceniania aktywności fizycznej oraz kształtowania zdrowych nawyków w codziennym funkcjonowaniu".
- Pozostałe postulaty zgłoszone w trakcie konsultacji nie zostaną dodane do profilu jako nowe, samodzielne elementy (np. nowe kompetencje przekrojowe). Zamiast tego będą uwzględnione bądź bardziej podkreślone w opisach poszczególnych elementów profilu, np.:
 - wskazane przez interesariuszy "kompetencje przyrodnicze" jako pewna perspektywa patrzenia na świat już są oddane w profilu w różnych miejscach, ale powinny zostać wyraźniej podkreślone i oddane za pomocą przykładów;
 - "kreatywność" powinna być uwypuklona przy opisie kompetencji poznawczej (przekrojowej) "[kreatywne myślenie](#)";
 - zgłoszone w konsultacjach postulaty dot. "kompetencji emocjonalnych" i "odporności psychicznej" powinny być podkreślone w już istniejących opisach;
 - należy lepiej wyeksponować "myślenie naukowe" w ramach kompetencji analitycznej (przekrojowej) "[myślenie krytyczne](#)".
- Rozważa się zmianę kompetencji osobistej (przekrojowej) "[kierowanie sobą](#)" tak, aby obejmowała elementy wskazane przez interesariuszy, m.in.:
 - "kompetencje dot. ekonomii i zarządzania zasobami",
 - "uczenie się przez całe życie",
 - postulat dot. zrównoważonego stylu życia.

- Zgłoszone przez interesariuszy postulaty dodania elementów, pod którymi kryje się więcej niż jedna kompetencja już zawarta w profilu (np. “proaktywność”, “postawy obywatelskie” jako pochodna poczucia przynależności do wspólnoty, “refleksyjność” jako element niezbędny do kształtowania ścieżki życia w wymiarze osobistym, zawodowym i edukacyjnym, “rozumienie i rozwój empatii i tolerancji”, “umiejętność radzenia sobie z porażką i krytyką”), powinny zostać odpowiednio wyeksponowane w już istniejących opisach (np. jako przykłady).

Ramka 4. Wstępny kształt profilu absolwenta i absolwentki dla szkół ponadpodstawowych

Zakłada się, że profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej będzie się składać z następujących elementów:

- 1) wartości: wolność, wspólnota, solidarność, odpowiedzialność, sprawiedliwość, szacunek, prawda, dobro, piękno
- 2) kompetencje fundamentalne:
 - a) matematyczne,
 - b) językowe,
 - c) cyfrowe,
 - d) ruchowe (nowy element)
- 3) kompetencje przekrojowe:
 - a) społeczne: współpraca, dbanie o innych,
 - b) poznawcze: krytyczne myślenie, kreatywne myślenie, rozwiązywanie problemów
 - c) osobiste: kierowanie sobą, dbanie o siebie
- 4) sprawczość: poczucie przynależności do wspólnoty, samoregulacja, przekonanie o własnej skuteczności, nastawienie na rozwój
- 5) wiedza w obszarach kształcenia (w opracowaniu): język polski, matematyka, języki obce, nauki przyrodnicze, historia i społeczeństwo, kultura i sztuka, ruch i zdrowie, ekonomia (obszar nie występujący w profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej), technika (obszar, w którym nie ma osobnego przedmiotu na

poziomie szkoły ponadpodstawowej, ale umiejętności z tego zakresu pojawiają się m.in. w kształceniu zawodowym).

Każda osoba – niezależnie od typu szkoły ponadpodstawowej, do której uczęszcza – powinna mieć szansę rozwijać te same kompetencje, przyswajać te same wartości i mieć możliwość przekonania się o własnej sprawczości. Część profilu absolwenta i absolwentki, która może być zróżnicowana ze względu na typ szkoły, to obszary wiedzowe. Wszak wiedza przedmiotowa uczniów liceum, technikum oraz szkół branżowych I i II stopnia ma różny zakres w zależności od celu kształcenia w danym typie szkoły.

4. Uwagi i komentarze z konsultacji dotyczące postulowanych zmian w systemie edukacji wykraczające poza profil absolwenta

Przeprowadzone wśród praktyków i ekspertów edukacji konsultacje są źródłem szeregu wskazówek i rekomendacji, które pozwolą usprawnić proces wdrażania profilu absolwenta. Stanowią one mogą cenne źródło inspiracji i informacji, które można wykorzystać w toku szkolnej praktyki

4.1. Postulaty odnoszące się do podstaw programowych

Postulaty dot. podstaw programowych objęły m.in. następujące punkty:

- więcej elastyczności i korelacji międzyprzedmiotowej,
- ograniczenie przeciążenia programowego,
- nacisk na praktyczną wiedzę.

Część postulatów skierowanych pod adresem profilu absolwenta zostało zakwalifikowanych jako odnoszące się do podstawy programowej, postulat m.in.:

- postulat “radzenia sobie z wyzwaniami świata” (jak rozwój sztucznej inteligencji, kryzysy globalne, transformacje, itp.; dotyczy m.in. uczenia na najnowszych przykładach z życia codziennego); takie elementy są już zawarte w podstawie programowej;
- postulaty dot. “edukacji finansowej i obywatelskiej” (np. wprowadzenie obowiązkowych zagadnień z ekonomii, planowania kariery, przedsiębiorczości, prawa pracy);
- postulaty dot. “kompetencji cyfrowych i technologicznych” (m.in. rozszerzenie zakresu edukacji cyfrowej o tworzenie treści, SI, analizę danych i świadome korzystanie z narzędzi cyfrowych);
- postulaty dot. “edukacji klimatycznej i globalnej” (m.in. ujęcie tematów zmian klimatycznych, zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego stylu życia, działań lokalnych i globalnych, świadomości ekologicznej);
- postulat dot. “edukacji medialnej” (np. wprowadzenie edukacji medialnej obejmującej krytyczne myślenie, ocenę źródeł informacji, cyfrową higienę);
- dodanie udzielania “pierwszej pomocy” w formie kwalifikacyjnego kursu pierwszej pomocy;
- dodanie “poczucia społecznej odpowiedzialności osobistej” rozumianej jako troska o wspólne dobro (w wymiarze, rodzinnym, społecznym, obywatelskim, itp.).

4.2. Rekomendacje metodyczne dla nauczycieli szkół ponadpodstawowych

- 1) Zmiana paradygmatu nauczania: mniej teorii, więcej praktyki; np.:
 - a) wprowadzenie metod nauczania opartych na doświadczeniu (experiential learning), metodzie projektów, case studies i symulacjach,
 - b) wdrożenie metody projektu jako podstawowej formy pracy, w tym w zajęciach międzyprzedmiotowych i międzyklasowych.

- 2) Personalizacja procesu nauczania zgodnie z indywidualnymi potrzebami uczniów, np. dzięki wypracowaniu elastycznych scenariuszy zajęć i modułów dydaktycznych, które można dostosować do poziomu i zainteresowań grupy.
- 3) Kształcenie kompetencji przez działanie, np. poprzez projektowanie zadań edukacyjnych w formie problemów do rozwiązania (problem-based learning), gier edukacyjnych, zadań wymagających współpracy i komunikacji.
- 4) Dostrzeżenie zalet pracy zespołowej i wzmacnianie relacji np. poprzez wprowadzenie strukturyzowanych zadań zespołowych jako stałego elementu pracy klasowej.
- 5) Wzmacnianie podmiotowości ucznia, np. poprzez wprowadzenie tutoringu rówieśniczego i mentoringu międzyklasowego; zachęcanie do autorefleksji, współdecydowania o procesie nauki (np. wybór tematów projektów, lektur, czasu realizacji itd.), organizacja przestrzeni do prezentowania efektów pracy uczniów.
- 6) Odpowiedzialne posługiwanie się cyfrowymi i nowoczesnymi narzędziami dydaktycznymi, w tym stosowanie platformami edukacyjnymi, aplikacjami do współpracy, narzędziami AI wspomagającymi personalizację i ewaluację procesu uczenia się.
- 7) Postrzeganie siebie w pracy szkolnej jako facylitatora.
- 8) Dostrzeżenie zalet wspierającego rozwój, które motywuje i rozwija, a nie tylko klasyfikuje.

Część postulatów skierowanych pod adresem profilu absolwenta zostało zakwalifikowanych jako elementy dot. szeroko pojmowanego działania szkoły, w tym metod nauczania, np.:

- autoprezentacja i wystąpienia publiczne

wprowadzenie ćwiczeń z prezentowania się, mówienia na forum, wystąpień przed klasą jako praktyki edukacyjnej

- komunikacja interpersonalna i mediacje

dodanie ćwiczeń mediacyjnych, aktywnego słuchania i komunikacji empatycznej jako elementów edukacji wychowawczej

- radzenie sobie ze stresem

wprowadzenie nauczania technik radzenia sobie ze stresem i presją.

Bibliografia

Kaźmierczak, J., Bulkowski, K. (red.). (2024). *Polscy piętnastolatki w perspektywie międzynarodowej. Wyniki badania PISA 2022*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
https://pisa.ibe.edu.pl/wp-content/uploads/2024/06/PISA2022_Polscy-pietnastolatki-w-perspektywie-miedzynarodowej.pdf

OECD (2023). *OECD Skills Outlook 2023: Skills for a Resilient Green and Digital Transition*. Paris: OECD Publishing.

OECD (2025). *Trends Shaping Education 2025*. Paris: OECD Publishing.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 15 lutego 2019 r. w sprawie ogólnych celów i zadań kształcenia w zawodach szkolnictwa branżowego oraz klasyfikacji zawodów szkolnictwa branżowego (Dz.U. 2024, poz. 611).

Szymczak, A., Strzemieczna, E. (red.). (2025). *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*. Instytut Badań Edukacyjnych.
<https://ibe.edu.pl/images/Zmiany%20w%20szkoach/Profil%20Absolwenta%20i%20Absolwentki/Profil%20absolwenta%20i%20absolwentki.%20Droga%20do%20zmian%20w%20edukacji.pdf>

Rezolucja Rady w sprawie nowej europejskiej agendy w zakresie uczenia się dorosłych na lata 2021–2030 (Dz. Urz. UE C 504 z 14.12.2021, s. 9–20).

Zalecenie Rady z dnia 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych (Dz. Urz. UE C 484 z 24.12.2016, s. 1–6).

Zalecenie Rady z dnia 22 maja 2018 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE C 189 z 4.6.2018, s. 1–13).

Zalecenie Rady z dnia 16 czerwca 2022 r. w sprawie europejskiego podejścia do mikropoświadczeń na potrzeby uczenia się przez całe życie i zatrudnialności (Dz. Urz. UE C 243 z 27.6.2022, s. 10–25).

Zalecenie Rady z dnia 23 listopada 2023 r. w sprawie kluczowych czynników sprzyjających skutecznemu kształceniu i szkoleniu cyfrowemu (Dz. Urz. UE C 1115 z 24.1.2024).